

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 321

י' תשרי
תשפ"ה

יום כיפור

דרך חיים

כשהיא יוצאה ממעמקי הלב עד שהדמעה גוברת עליו מקובלת ביותר."

מעלת הדמעה ושכרה נלמדת בדברי המדרש (ילקוט שמעוני שמואל ב רמז קנו): "דרש רבא: בזכות ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה זכתה ויצאו ממנה ארבעה גבורים". מעלת הדמעה כה רבה עד שהמדרש (איכה רבה פתיחתא כד) מלמד שאברהם, יצחק, יעקב ומשה רבנו ע"ה ביקשו רחמים על ישראל בשעת החרבן ולא נענו. רק רחל שהייתה מבכה על בניה זכתה להתקבל בתפילתה: "מנעי קולך מבכי... ושבנו בנים לגבולם". הביאור בדבר הוא שלכל הטענות של האבות הקדושים הייתה לקב"ה תשובה ניצחת. אבל רחל לא טענה דבר אלא בכתה מאין הפוגות, וכנגד דמעות אין מה להשיב, עד שמבקש ממנה הקב"ה "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה" תוך התחייבות לקיום בקשתה "ושבו בנים לגבולם". לכן ביחס לגאולה העתידה אומרים חז"ל (בראשית רבה פרשה צג סימן יב): "כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכיה, כך הקדוש ברוך הוא אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה, שנאמר "בבכי יבואו ובתחנונים אובילים" (ירמיה לא)."

בכח הדמעות אפילו להביא זכויות לאדם רשע, כמו שנאמר ביחס לעשו (ילקוט שמעוני תולדות רמז קטז): "בשכר שלש דמעות שהוריד עשו לפני אביו נתנו לו את הר שעיר שאין גשמי ברכה פוסקין ממנו לעולם". לכן "אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם בזכות שלש דמעות שהוריד

המשך בעמוד הבא

"אמר רבי אלעזר: מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, שנאמר: "גם כי אזעק ואשוע שתם תפלותי". ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר "שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש" (ברכות לב:). אומר ר' יהודה החסיד בספר חסידים (קל): "יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים מקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו ועושה חפצו". וכתב השלטי גיבורים (על המרדכי ברכות פ"ד, סי' צז אות ו): "כל הבוכה בתפילתו כוכבים ומזלות בוכים עמו ותפלתו נשמעת". עוד כתב רבנו בחיי (כד הקמח 'וידו'): "צריך אדם שיבכה כשהוא מתודה לפי שהדמעה מעיקרי התשובה. ואמרו רז"ל (ב"מ נט) 'כל השערים ננעלו ושערי דמעה לא ננעלו', שכן אמר דוד (תהלים לט) "שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש". ואמר עוד (שם קיט) "פלגי מים ירדו עיני". ומצינו בתפלתו של חזקיהו (ישעיה לח) "ויבך חזקיהו בכי גדול". ומתוך שהוא בוכה הוא נכנע ולבו מסכים אל החרטה שמתחרט על כל חטא ועון שעשה והוא מואס חיי העוה"ז ומתנחם על עפר ואפר, ומתוך כך וידויו מקובל והקב"ה נוטל אותן דמעות ומניחן בבית גנזיו שנאמר (תהלים נו) שימה דמעתי בנאדך וגו'". משלמות התפילה להיעשות בדמעה, ומתוך כך נעשית היא לרצון לפני הקב"ה. לכן כתב המאירי (בית הבחירה מסכת בב"מ נט): "אף על פי שרוב תפלה אי אפשר שלא להיענות בה, מכל מקום

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

השלטתנו מסוף העולם ועד סופו, ונתת לו שלוחה בעולם הזה, כשתבא לראות עלבוננו וכשנשפוך נפשנו על אחת כמה וכמה" (שוחר טוב מזמור פ). כך גם אמר להם ר' יוסי (זוהר בלק רד ב) כי בזכות שלוש מאות ששים וחמש דמעות שהוריד בנו הזדעזעו כל הספסלים במתיבתא דרקיעא לבקש עליו רחמים וזכה לתחיית המתים. כוחן של דמעות לגאול את ישראל, לקבל תפילות, להחיות מתים - כל שכן שבכוחן לחתום אותנו בספר החיים. עצה נפלאה מאד להוריד דמעות ביום הכיפורים ולבקש קרבת אלקים לי טוב. מתוך הדמעה רוצים לזכות לטובה ושמחה, כפי שאומר החוזה מלובלין שהדמעה צריכה להיעשות בשמחה, שעל ידה זוכים להסיר מאיתנו את כל החוצצים בינינו ובינו יתברך.

שבת שלום!

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

לאחר פטירת אב"א אחימאיר, כתב ר' אריה למשפחתו:

"נפרדתי מכם היקרים ערב ראש השנה בלב נשבר מבלי להביע דברי תנחומים, כמובן משום 'אל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו'..."

אמנם יקירי נפשי, אל נשכח דברי מר אבא זכרונו לברכה מעומק לבבו ובלשון עטו - 'אין כל אפשרות להתקיים קיום של ממש ללא אמונה שבנפש על קיום אב שבשמיים'. וצדיק באמונתו יחיה. ובמילים הללו אנחנו מלווים 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט', 'זלוקח נפשות במשפט'.

ועליכם יקיריי להתחזק ולהתעודד אשר זה רצון אבא זכרונו לברכה, ולזכות את האבא - ברא מזכה אבא- בתפילה ובאמירת קדיש...

המשתתף בצערכם, ומצפה לנחמה, אריה לזין.

(צדיק יסוד עולם עמ' תכד)

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

ביום שישי הקרוב יחול ערב יום הכיפורים. יום זה הינו יום מיוחד כשלעצמו, לכן מקצרים בו באמירת הסליחות ואין אומרים תחנון כלל. מדברי חז"ל למדנו שישנה מצוה להרבות בסעודה ביום זה, ונחשב לנו כאילו התעננו בתשיעי ועשירי (בתשרי). מטעם זה נהגו לאכול סעודה נוספת עם פת מלבד סעודה מפסקת, ונהגו ללבוש במהלכה בגדי לבן. בסעודה זו אוכלים דגים, לעומת זאת מקפידים שלא לאכול בסעודה מפסקת דגים חמים. כן יש שנהגו לאכול ביום זה קרפלך- בשר עטוף בבצק, ומנהג קדום הוא ונאמרו בו טעמים רבים.

אין אוכלים בערב יום הכפורים מאכלים שונים, כגון: בשר בקר (וכל דבר שמעורב בו בשר בקר, אלא אם אין לו בשר עוף שאז יאכל מעט בקר ללא שומן), שום, ביצים, מאכלי חלב חמים (לעניין זה קפה או תה עם חלב אינם בכלל מאכלי חלב), יין, בירה לבנה, מאכלים מתובלים או חמוצים במיוחד (כלימון ומלפפון חמוץ).

מנהג ישראל לעשות 'כפרות' בערב יום כיפור, כשהזמן הראוי לעשותם הוא קודם עלות השחר (5:30), ואם ניתן יש לשחוט את התרנגול גם כן בזמן זה. המנהג לעשות כפרות על תרנגול, דג או כסף ולומר "זה הכסף יילך לצדקה/ התרנגול יילך לשחיטה/ הדג יילך למיתה". יש לעשות כפרות לכל אחד מבני ביתו. אם עושה כפרות על תרנגול- הזכרים יעשו על תרנגול זכר והנקבות עושות על תרנגולת, ואם עשו להיפך יצאו ידי חובה. נהגו שאשה הרה שעושה 'כפרות' תיתן סכום כפול כסף לצדקה גם על עוברה, ואם עושה כפרות בתרנגולת תעשה על ב' תרנגולות ותרנגול- משום הספק האם מדובר בתינוק או תינוקת, באם יודעת את מין העובר תעשה על תרנגול נוסף לתרנגולת שלה בהתאם למינו. כאשר בעל הבית עושה לבני ביתו נכון שיעשה להם אחר שעשה לעצמו, שיבוא טהור ויכפר על אחרים.

הרמ"א הביא מנהג ללכת לבית הקברות גם בערב יום הכיפורים, כפי שנהגו בראש השנה. אך תמהו עליו הפוסקים משום שיום זה דינו כיום טוב, ולכן מנהג זה לא נתפשט בישראל. אמנם הנהגה כן יש לו על מה לסמוך.

נוהגים הגברים לטבול במקוה טהרה משעה חמישית (11:30) כבערב ראש השנה.

מתפללים תפילת מנחה גדולה (החל מ-12:57) ומתוודים וידוי ארוך בתפילת הלחש, משום החשש שמא המשך בעמוד הבא

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

יינזק בסעודה המפסקת ולא יספיק להתוודות. לאחר התפילה ניגשים לאכול סעודה מפסקת קודם הצום. את הסעודה מפסקת עורכים על פת כדין סעודת יום טוב. ונהגו רבים לטבול את הפת בדבש או במלח ודבש. יש להקפיד לסיים את הסעודה ולצחצח פיו עד שעת כניסת החג (17:52).

השנה, שחל יום הכיפורים בשבת הנשים מברכות בשעת ההדלקה "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים", בנות אשכנז מוסיפות ומברכות "שהחיינו", ולמנהג בנות ספרד יוצאות ידי חובת ברכה זו מפיו של החזן אחר תפילת "כל נדרי".

קודם השקיעה (18:13) מתעטפים הגברים בטלית בברכה ומזדרזים לבית הכנסת לאמירת "כל נדרי", כאשר נכון לסיים את אמירתו קודם השקיעה, או עכ"פ להתחיל קודם השקיעה ולסיים בזמן בין השמשות. הגברים מזדרזים קודם החזן בברכת "שהחיינו" על קדושת היום על מנת שיוכלו לענות "אמן" על ברכתו.

ביום הכיפורים ישנם חמישה עינויים- אכילה ושתייה, סיכה, רחיצה, נעילת הסנדל ואיסור התייחדות איש עם אשתו;

איסור אכילה ושתייה הוא איסור מן התורה. חולה שרופא ציווה עליו לשתות או לאכול, יש להיוועץ עם רב מובהק כדי לדעת איך לנהוג. ברוב המקרים אין צורך גם לאכול וגם לשתות, וגם כששותים אין צורך ללגום יותר מ-40 CC שזה שיעור האיסור מהתורה שעונשו כרת. כדי לא להיכנס לספקות יש לציין לרב מה אמר הרופא ולקבל הדרכה מדויקת, והוא הדין לנשים הרות ומניקות.

אין לרוחץ ביום כיפור, לכן אדם שקם בבוקר נוטל את ידיו עד סוף קשרי אצבעות, דהיינו החיבור בין אצבעותיו לכף היד. אמנם מי שמותר לאכול ביום הכיפורים, נוטל ידיו כרגיל קודם אכילת הלחם, משום שנטילה זו היא מצוה. כן הכהנים נוטלים ידיהם כרגיל קודם ברכת כהנים. אדם שנגע בדבר מלוכלך או בנעליו ירחוץ את המקום המלוכלך בידיו.

אין לטוֹך ביום כיפור, ובכלל זה שימוש בבושם או במיני קוסמטיקה של נשים. אמנם אדם שסובל מריח רע יכול להשתמש בדאודורנט שמותר לשימוש בשבת, שאין זה לשם תענוג אלא למניעת עגמת נפש.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

אין נועלים נעלי או סנדלי עור, כשהמנהג לחנך גם את הילדים שלא להשתמש בנעלי עור, בעיקר כיום שיש תחליפים נוחים. אמנם ילד אשר סובל מכך יכול להמשיך להשתמש בנעליו הרגילות. כן ניתן להקל ללבוש נעליים נוחות שאינן מעור, כגון 'קרוקס' ודומיו, אמנם המחמיר בכך תבוא עליו ברכה.

ביום זה מתפללים חמש תפילות - ערבית, שחרית, מוסף, מנחה ונעילה. כיוון שיום הכיפורים חל השנה בשבת נוהגים בני אשכנז שלא אומרים "אבינו מלכנו" בכל התפילות, מלבד תפילת נעילה, ואילו בני ספרד אומרים כרגיל בכל שנה. בשנה זו אומרים גם קבלת שבת, ונחלקו המנהגים באיזה אופן אומרים את קבלת השבת, אם מתחילים "מזמור לדוד" או "מזמור שיר ליום השבת", וכל אחד יעשה כמנהג מקומו.

את תפילת נעילה יש להתחיל כחצי שעה לפני השקיעה (17:42). תפילה זו הינה התפילה הנועלת וחותמת יום מקודש זה, ולכן יש להתאמץ ביותר לכוון בה. בתפילה זו אנו משנים את הנוסח בתפילת הלחש וב"אבינו מלכנו" ל"חתמנו" ו"חתום". אם הגיעו לברכת כהנים קודם השקיעה (18:12) נושאים הכהנים את כפיהם, ויש המקילים עד 13 דקות לאחר מכן (18:25). אמנם אם לא הספיקו להגיע לברכת כהנים עד שעה זו - לא יישאו כפיהם. אחר צאת הכוכבים (18:47) אומרים 'קדיש תתקבל' ותוקעים בשופר. זמן התקיעה וסוג התקיעות נתון בשינויי מנהגים, ולמעשה אם יש אנשים מבוגרים בבית הכנסת ניתן להקל ולתקוע מ-22 דקות אחר השקיעה (18:31), אך התוקע יקפיד לומר "ברוך המבדיל" קודם התקיעה.

אדם בריא שיכול להמתין עם האכילה יקדים ויתפלל ערבית בנחת, יוסיף בברכת "אתה חונן" את הבדלת "אתה חוננתנו", לאחר התפילה יאמר קידוש לבנה, ורק לאחר מכן יבדיל על הכוס. את ההבדלה נעשה על הכוס כבכל מוצאי שבת. בכל שנה איננו מברכים על הבשמים במוצאי יום כיפור, משום שאין ביום זה נשמה יתירה, אמנם בשנה זו שיום כיפור חל בשבת נחלקו המנהגים; בני אשכנז נוהגים לברך כבכל שבת על הבשמים בהבדלה, ובני ספרד נוהגים שלא לברך על הבשמים בשעת ההבדלה, ויש מהם שמברכים על הבשמים אחר שתיית היין. כן ניתן לברך בורא מאורי האש על נר ההבדלה כבכל שבת, ואין צריך דווקא 'נר ששבת' כפי שנוהגים מדי שנה כשיום הכיפורים לא חל בשבת.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

אחר ההבדלה עושים סעודה של שמחה, כלשון הפסוק "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי רצה כבר רצה אלוקים את מעשיך", שאנו שמחים על כך שאנו בטוחים שיצאנו זכאים בדיון. נהגו ישראל ללכת מחיל אל חיל ולצאת ממצוה למצוה, ולכן נוהגים להתחיל במוצאי יום כיפור בבניית הסוכה.

ביום ראשון שאחר סוכות נוהגים לקום מעט מוקדם מהרגיל להתפלל תפילת שחרית. בימים שבין יום הכיפורים לסוכות אין אומרים תחנון (עד סוף חודש תשרי). בני אשכנז אומרים בימים אלו "למנצח" ו"אל ארך אפיים", ובני ספרד אין אומרים כדין שאר ימים שאין אומרים בהם תחנון. ימי אלו הינם ימים של הכנה לקראת חג הסוכות- בניית הסוכה, בחירת ארבעת המינים והכנות לחג הקדוש.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

האם אומרים "יזכור" השנה? האם ניתן לאמרו לבד בבית?

שאלה |

בעל השערי אפרים פסק שאומרים "יזכור" בכל שלושת הרגלים וגם ביום כיפור שחל בשבת, ומרן הרמ"א מביא שהיה מנהג להזכיר בכל שבת ושבת נשמות. לכן למעשה מזכירים "יזכור" גם בשנה זו.

תשובה |

ניתן לומר "יזכור" גם ביחידות בבית, כפי שפסקו בעל בצל החכמה והגשר החיים. לסיום נעיר שבהלכות חמורות אלו, שכל פרט בהם משמעותי לפסיקת ההלכה, אין להקיש כלל משאלה אחת לחברתה.

יש ויכוח בבית הכנסת שלנו מתי לומר השנה "כל נדרי", כיצד יש לנהוג?

שאלה |

מרן המ"ב פסק לומר דווקא מבעוד יום, שלא תהיה הפרת הנדרים בלילה, כי בשבת ויום טוב לא מפרים נדרים. אך אם התחילו מבעוד יום והמשיכו לתוך הלילה ניתן להקל ולהמשיך, שכן יש אומרים שאפשר מלכתחילה להקל ולהתיר בלילה משום שהתרת הנדרים הזו היא לצורך היום. לכן לכתחילה תשתדלו לסיים את "כל נדרי" ביום, ועל כל פנים בבין השמשות, ואם נמשך לתוך הלילה על תילחצו, ובטח לא להתקוטט ביום הקדוש על דבר ששנוי בדיון בין הפוסקים.

תשובה |

מדוע אומרים "כל נדרי", הרי עשינו התרת נדרים בערב ר"ה?

שאלה |

התשובה לשאלה זו נמצאת בשו"ת מנח"י (ח"ט סי' ס) בהרחבה. ושם מסביר ש"כל נדרי" נאמר בלחש, ואז נחשב לידברים שבלב, ובנדרים ביטול בלב לא נחשב לביטול (שו"ע יו"ד ריא א). או שחלק מהציבור אומרים בקול רם ביחד עם כל הציבור, ו'תרי קלי לא משתמע' - שני קולות יחדיו לא נשמעים, וממילא אנשים אינם שומעים את עצמם ולא יכולים לבטל כך את נדריהם. על כן ליתר ביטחון מתירים את הנדרים והשבועות גם בערב ר"ה.

תשובה |

המשך בעמוד הבא

כמים תינים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

המנהג אצלנו שאם התרנגול מתגלה כטריפה עושים כפרות פעם נוספת, האם כך יש לנהוג?

שאלה |

דבר זה שנוי במחלוקת. שהא"א והשד"ח פסקו שאין צריך להחמיר בדבר בכלל, אולם הגר"מ שטרנבוך בספרו מועדים וזמנים מחמיר בדבר. לכן תוכל לעשות בזה התרת נדרים בפני שלשה או בפני יחיד מומחה ולא תצטרך להמשיך במנהג הזה. רק נוסף שאם התרנגולת נטרפה תוך כדי השחיטה עצמה אז בוודאי שצריך להביא תרנגול אחר.

תשובה |

מתי יש לתקוע בשופר בסיום הצום השנה?

שאלה |

להלכה נפסק שמותר לתקוע בשופר בבין השמשות אפילו כשיום הכיפורים חל בשבת, שזהו שבות לצורך מצוה. ואפילו שעדיין לא אמרו "אתה חוננתנו", הוה אומר שלא הבדלנו עדיין על כל פנים בתפילה, משום שאין התקיעה מלאכה אלא חכמה. אך בוודאי קודם בין השמשות אסור לתקוע. למעשה מ-22 דקות אחר השקיעה כבר מותר לתקוע, והחזון איש החמיר 45 דקות אחר השקיעה, והסטייפלר הקל לפעמים מ-35 דקות. להלכה אפשר כאמור להקל, במיוחד בבית כנסת שיש בו אנשים מבוגרים שמחכים לתקיעה. נעיר שכמובן על התקוע עצמו להבדיל קודם נטילת השופר והתקיעה בו באמירת "ברוך המבדיל בין קודש לחול".

תשובה |